

BERNARD CERQUIGLINI

A FRANCIA NYELV SZÜLETÉSE

Cet ouvrage, publié dans le cadre du Programme de Participation à la Publication (P.A.P.) Kosztolányi, bénéficie du soutien du Ministère des Affaires Étrangères français, de l'Ambassade de France en Hongrie et de l'Institut Français de Budapest.

*Ez a mű a Francia Külügyminisztérium,
a Magyarországi Francia Nagykövetség
és a Budapesti Francia Intézet támogatásával
a Kosztolányi Könyvtámogatási Program (P.A.P.)
keretében jelent meg.*

SEGÉDKÖNYVEK
A NYELVÉSZET TANULMÁNYOZÁSÁHOZ XXV.

BERNARD CERQUIGLINI

A FRANCIA NYELV SZÜLETÉSE

TINTA KÖNYVKIADÓ

SEGÉDKÖNYVEK A NYELVÉSZET TANULMÁNYOZÁSÁHOZ XXV.

Sorozatszerkesztő
KISS GÁBOR

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
BERNARD CERQUIGLINI:
LA NAISSANCE DU FRANÇAIS.
Presses Universitaires de France,
Paris, 1993.

Fordította
BALOGH PÉTER

A fordítást ellenőrizte
BÁRDOSI VILMOS

ISBN 963 9372 73 0

© Bernard Cerquiglini, 1993

A kiadásért felelős
a TINTA Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Hidalmási Anna
Műszaki szerkesztő: Heiszer Csaba

Tartalom

Előszó	7
Első fejezet – A kezdetekről	8
I. Az ideológiai előítéletek megváltoztatása	10
II. A konkrét kutatási terület létrehozása	12
III. A nyelvek fejlődésének vizsgálata	17
Második fejezet – Mióta beszélnek franciául?	19
I. A vulgáris latin hosszú élete	20
II. Trimalchió és vendégei olaszul beszéltek?	24
III. A másik tudata	26
Harmadik fejezet – Írott és tárgyi emlékek	29
I. Az egyén válsága	29
II. Írott és tárgyi emlékek	32
III. A francia megjelenésének koraisága	34
IV. A francia nyelv írott emlékei	36
Negyedik fejezet – Egy politikai emlék	43
I. A birodalom kérdése	43
II. Az új politika	46
III. Egy kiváltságos tanú	52
Ötödik fejezet – A francia első szövegbeni megjelenése	58
I. A betűk rejtélyei	58
II. A dialektális mítosz	65
III. A <i>francien</i> kritikája	71
Konklúzió	78
Bibliográfia	79

Előszó

A csodálatos *En français dans le texte. Dix siècles de lumière par le livre* [A francia nyelv szövegek tükrében. A könyv tíz évszázados tündöklése] című kiállítás bejáratánál, amelyen a *Bibliothèque Nationale* [a Francia Nemzeti Könyvtár] bemutatta régi, díszes nyelvemlékeit, ritkaságait és híres kéziratait, az első vitrinben szerényen meghúzódtott egy kézirásos szöveg, melyet nem túl nagy érdeklődéssel szemléltek a látogatók. Egyszerű, díszítéseket nem tartalmazó szöveg volt, és meg is maradt ilyennek a IX. és a X. század során, amikor számos másolatot készítettek róla. A szöveg maga egy Karolingok korából származó történeti emléket őriz meg, amely elmeséli Jámbor Lajos fiainak véres viszályait. A téma nem tűnik aktuálisnak, ráadásul a történet is latin nyelven íródott. A kiállítás szervezői mindazonáltal nem tévedtek, és nem vezették tévútra a látogatókat sem. Ugyanis a bemutatott dokumentum fölél hajolva jól kivethetővé vált egy néhány soros, nem latin nyelvű széljegyzet, melyet jó szándékkal (ám a pergamen állagmegóvása szempontjából nem túl szerencsés módon) írtak oda a XVI. század során. A türelmes és franciául beszélő látogató számára a jegyzet elolvasása különös érzést eredményezett. Így ugyanis a latin szöveg mellett kibetűzhetővé vált néhány szó, néhány mondat abból, amivé a francia vált.

Örvendetes volt tehát, hogy ez a latin krónika, amely azon a helyen volt kinyitva, ahol a híres *Serments de Strasbourg* [a strasbourgi eskü] állt benne román¹ (és germán) nyelven, bemutatta a francia nyelvű gondolkodás kialakulását. Ugyanis minden e szöveggel kezdődött. Kétségkívül ez az első nem latin nyelvű írásos nyelvemlék, a nép által beszélt nyelv első lenyomata, nemzeti kincseink legértékesebb darabja. Főként azonban az az olvasztótégely, amelyben leelőször megjelent, és megnemesedve emlékek hordozójává vált a mindennapi érintkezést szolgáló nyelv. Így vált alkalmassá a törvénykezés és a nemzeti értékek átadására a latinnal szemben, így vált írott nyelvvé. A *Serments* előtt a román nyelvvaltozatok, amelyek fokozatosan elszakadtak a latintól, soha nem állandósultak. Azt követően „protofrancia” egységes formát kapott, politikai státusszal rendelkezett, eljutott az írásbeliségig.

A *Serments de Strasbourg* után, és csakis azóta, létezik a francia nyelv.

¹ Román nyelven e helyütt és végig a könyvben nem a Magyarországgal szomszédos Román Köztársaságban beszélt nyelvet értjük, hanem a latinból (a mai Franciaország területén) kialakult, ám franciának (illetve valamely más újlatin nyelvnek) tisztán még nem tekinthető nyelvi változatot. (A fordító megjegyzése)